

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	
Изходящ №	дата 201 г.
Входящ № 199	дата 15.03.2022
София 1113, бул. Шипченски път, Д-р Даниел Христов Вачков – Институт за исторически изследвания при БАН тел.: 02/ 979 29 98 ; факс: 02/ 870 21 91	

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Даниел Христов Вачков – Институт за исторически изследвания при БАН

на дисертационния труд на Мирена Паулинова Митова на тема: „Международен панаир Пловдив – във външната политика на България по време на Студената война“, представен за придобиване на образователната и научната степен доктор.

За обект на своето изследване докторант М. Митова е избрала една важна и значима тема от най-новата стопанска история на България. Несъмнено Международният панаир в Пловдив играя съществена роля във външнотърговската политика на комунистическата власт през целия период на нейното управление. В продължение на повече от четири десетилетия той е едно от водещите средства за представяне пред света на индустриалните възможности на българската икономика, а също и място за множество чужди фирми да излагат своите постижения както в областта на високите технологии, така и в сферата на широкото битово потребление. Обикновено в дните на традиционно провеждания през есента панаир се финализират крупни по мащабите си търговски сделки, предимно със страните от Източния блок, които обикновено се движат около $\frac{1}{4}$ от целия външнотърговски обмен на страната за дадената година. Но наред с основните си търговски цели в условията на Студената война – време на политическо, икономическо и идеологическо противопоставяне - панаирът придобива и някои допълнителни функции: да пропагандира както в извън, така и вътре в страната ускорените темпове на модернизация на социалистическото стопанство, предимствата на плановата икономика, стабилният и непрекъснат прогрес на българската индустрия. Същевременно обаче при твърде ограничените контакти между Изтока и Запада през втората половина на ХХ в. Пловдивският панаир дава

възможност на една сравнително по-широка публика, извън кръга на тесните професионални среди, да се запознае с това какво се случва в икономически план и извън Желязната завеса. Не на последно място разрастването на панаирната дейност, а оттам и площ, пряко влияе (в повечето случаи благотворно) на развитието на градското пространство на Пловдив, превръщайки панаира в част от огромното, хилядолетно културноисторическо наследство на града. Съвсем разбираемо акцентът на изследването е поставен върху външнотърговския аспект на ежегодното пловдивско изложение, но наред с него дисертантът е отделил не малко място и на другите страни на панаира, с което за пореден път доказва голямата значимост за разглежданата тема.

Докторската теза започва с две въвеждащи части. В първата г-ца Мирена Митова прави кратък преглед на възникването и развитието на Пловдивския панаир от 1892 г. до Втората световна война. Втората уводна част разглежда целите, задачите, изследователските подходи и методи на дисертационната работа. Още тук докторантът показва отлично познаване на обекта на изследването, на теоретичните постановки с изграждането на подобен вид текст и че се е запознал с впечатляваща по обем научна литература и изворова база по темата.

В представянето на проблематика съвсем правилно е избран хронологично-тематичния подход. Изложението е разделено на глави, които следват отделните десетилетия от втората половина на XX в., но същевременно отразяват и протичащите промени както в международната и вътрешната политическа обстановка, така и в провежданата от режима стопанска политика.

Първа глава е посветена на времето от втората половина на 40-те до края на 50-те години. В нея докторантката добре пресъздава сложната политическа и икономическа обстановка в годините на преход към

утвърждаване на комунистическата власт в страната. Правилно е отбелязано, че при възстановяването на панаира през 1947 г. основните цели, формулирани от управляващите са предимно пропагандни. Показана е постепенната еволюция от средата на 50-те години към предаване на изразен „икономически смисъл“ на панаира и нарастването на неговата роля в разширяващия се международен стокообмен на страната. В тази глава, както и в останалите, авторката точно анализира голямото значение на политическите решения, както на национално, така и на международно равнище, за цялостната дейност на панаира.

Втора глава, разглежда времето на 60-те години, които в общи линии се определят в историографията като период на реформи в рамките на административно-плановата икономика. В тази връзка докторант М. Митова много успешно представя развитието на панаира в контекста на протичащите стопански промени. Демонстрирано е отлично познаване на макроикономическите характеристики на системата през тези години и също така на собствено вътрешните проблеми на международния панаир. Напълно аргументирано е вътрешното разделение на главата като е избрана годината 1966 г., когато панаирът, в духа на провежданите тогава преобразования, преминава на собствена стопанска сметка.

Следващата, трета, глава проследява 70-те години на ХХ в., изпълнени с динамични политически и икономически събития и с една бързо променяща се световна конюнктура. В тази част на изложението докторантката точно пресъздава сериозните проблеми, които се проявяват в развитието и функционирането на панаира в контекста на сложните международни условия на засилваща се външнотърговска конкуренция. Като успешно прилага компаративния анализ авторката показва сравнителното изоставане през това десетилетие на проявите на панаира дори по отношение на подобни международни изложения, организирани от

останалите социалистически страни. Наред с общите проблеми добре са изложени и конкретните трудности, свързани с логистиката на провеждането на панаира. Правилно е изведен като основен проблем фактът, че панаирът запазва универсалния си характер в момент, когато все повече в световен план се върви към специализирани търговски изложения, доказващи далеч по-голямата си ефективност.

Последната, четвърта, глава на дисертационния труд обхваща края на управлението на комунистическата партия и все по-отчетливо проявяващата се икономическа и финансова криза от втората половина на 80-те години. Тук авторката успешно проследява промените в организацията и провеждането на международния панаир в широкия контекст на търсещото решения държавно и партийно ръководство за реформиране на съществуващия икономически модел. Проследени са някои новости, най-вече разделянето на панаира на пролетен и есенен, специализиращ се в технологичен и за широка употреба. Показани са някои успехи, но също така и постоянно повтарящите се проблеми и трудности.

Заклучението достатъчно всеобхватно и точно обобщава всички основни тези, изведени в отделните глави. Макар да е сложен акцент предимно върху положителните страни и успешните резултати от дейността на международния панаир в Пловдив, не са подминати и многобройните проблеми и трудности, които го съпътстват в разглеждания в дисертацията период от повече от четири десетилетия. Формулираните в тази част на работата изводи, са убедителни и напълно логични.

Текстът завършва с добре подготвен и структуриран списък на използваните източници и научна литература.

Представената от докторант М. Митова работа съдържа множество ясно отчетливи научни приноси.

Добре е да се започне с това, че с представения дисертационен труд за първи път в българската стопанска история се предлага цялостно изследване на дейността на Международния панаир в Пловдив в периода на Студената война. Така се запълва един съществен пропуск в проучванията, посветени на външната търговия на Народна република България.

Макар изследването да е центрирано около търговско-икономическите функции на панаира в него намира място и представянето на редица допълнителни страни, свързани с дейността на изложението, а именно, развитието на инфраструктурата на района, на градското строителство и архитектура, но също така и откриването на възможности за запознаване на част от българската общественост с промишлените продукти, произведени отвъд Желязната завеса. Несъмнено по този начин се оформят приноси в областта на социалната и културната история на град Пловдив.

Друг важен научен принос е извеждането и анализирането на ролята на Пловдивския панаир за разширяването на обхвата на българската външна търговия предимно в периода от началото на 60-те до края на 80-те години на XX в. Като този процес се осъществява в две основни измерения – нарастване на асортимента на търгуваните стоки и разрастване на броя на страните, с които България развива търговско-икономически отношения.

В хода на изследването си докторант М. Митова е използвала богат и разнообразен изворов материал, голяма част от който се вкарва за първи път в научна употреба. Тази характеристика на работата, заедно с привличането на значителна по обем и стойностна по съдържание научна литература е позволила на авторката да формулира убедително редица нови научни тези по проучваната тематика.

Като безспорен успех на докторската дисертация бих отбелязал също коректното прилагане на един важен изследователски подход – да

разположи дейността на панаира в широк политически контекст на случващото се в епохата на глобално противопоставяне на различни равнища – регионално, национално, международно. По този начин е станало възможно точно да се види мястото на панаира в различни аспекти на цялостната българска външна и вътрешна политика.

Представеният от докторант М. Митова автореферат достатъчно ясно представя основното съдържание и водещите тези в дисертационния труд.

Стилът на изложението отговаря напълно на изискванията на един академичен научен текст. Съвсем адекватно и коректно е използвана, понякога сложната, икономическа терминология.

Към представения от докторант М. Митова текст могат да се отправят и някои бележки и препоръки. Според мен е необходимо да се задълбочи анализът, както и личното авторско обяснение на някои постоянно проявяващи се различия, от една страна в резултатите от дейността на панаира и от друга страна тези в глобалната българска външна търговия. Конкретно става дума за факта, че винаги на панаира се договарят в по-голяма стойност сделки в областта на българския експорт отколкото импорт, при положение, че българската външна търговия с развитите западни държави отбелязва постоянен отрицателен баланс. Наред с разширяването на анализа, мисля, че на отделни места е било възможно да се намали детайлното описание на организацията на всяко годишно изложение, още повече че обикновено проблемите и задачите са идентични. В подобни случаи е подходящо да се върви към някакви обобщения и извеждане на основните характеристики на процеса на провеждането на панаира.

В заключение бих искал най-убедено да заявя, че въз основа на безспорните качества на дисертационния труд и на неговите научни

приноси, си позволявам да препоръчам на членовете на научното Жури да присъдят на Мирена Митова образователната и научната степен „Доктор“.

28.02.2022

проф. д-р Даниел Вачков